

ціль, процес – результат, частина – ціле, суміжність в просторі і т.д.) Власне, метонімія і є випадком імплікації. Що ж стосується кваліфікаційних зв'язків, то їх основою є спільність реалій об'єктивного світу, за такими ознаками, які в них виділяються. Такі зв'язки встановлюються у свідомості мовця, але відображають не якийсь реальний зв'язок між відповідними реаліями, а спільність семантичних ознак. Власне, метафора і є випадком класифікаційного зв'язку. Щодо концептуальної інтерпретації ідіом, то, на нашу думку, ймовірність правильної інтерпретації ідіом, що базуються на метонімії, буде значно більшою (беручи до уваги той випадок, коли смисл такого біблеїзму не фіксований у “словнику пам'яті”). Оскільки велику роль у розпізнаванні такої ідіоми відіграє конвенційне знання про світ та фіксовані в свідомості мовця імплікаційні зв'язки, що зорганізують це знання. Так, розглянемо, наприклад, біблеїзм “lift up one's heel against smb.” (to grind, to oppress poor people or smb.), де є наявною метонімія the heel stands for the person, або the part stands for the whole. Уже при сприйнятті поверхневої структури словосполучення ми виділяємо слово “heel” та автоматично в пам'яті “спрацьовує” конвенційне знання про функції цієї частини людського тіла, тобто “to grind, to press (oppress), to stand upon smth”, що дає змогу нам вивести сукупний ідіоматичний смисл “to grind, to oppress smb.” Найчастіше трапляється серед біблеїзмів такий вид метонімії, як “частина тіла замість людини”. Але бувають такі випадки, коли правильну інтерпретацію біблеїзму, що базується на метонімії, наприклад, “render into Caesar the things that are Caesar's” (метонімія: a person for the establishment) забезпечують ті самі чинники, що й при інтерпретації ідіом, які базуються на метафорі, тобто:

- 1) знання семантики біблеїзму (без розширеного біблійного контексту)
- 2) знання біблійного контексту, що дозволяє визначити смисл ідіоми.

1. Кунин А.В. *Англо-русский фразеологический словарь*. М., 1984. 2. Gibbs R.W. and Brian J.O. *Idioms and Mental Imagery: The Metaphorical Motivation for Idiomatic Meaning*. *Cognition* 36:35-68, 1990. 3. Kovecses Z. And Szabo P. *Idioms: a View from Cognitive Semantics // Applied Linguistics.*, 1996. Vol. 17. 4. Lakoff G. *The Contemporary Theory of Metaphor in: A.Ortony (ed.)*, 1993. 5. Makkai A. *Idiom Structure in English*. The Hague: Mouton, 1972. 6. McCarthy M. And Carter A. *Language as discourse*. London, Longman, 1994. 7. *Oxford Dictionary of English Idioms*. OUP, 1997.

КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ МОВНИХ ТА МОВЛЕННЄВИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

© Байбакова І.М., Казимира З.І., 2000

ДУ “Львівська політехніка”

У сучасній лінгвістичній науці лінгвістика тексту виникла не на порожньому місці. Осмисливши і вмістивши у собі мовні явища й елементи, що вже існували в науковому контексті мовознавства, вона стала основою системи для інтерпретації лінгвістичних

реалій тексту. Різні методи лінгвістичного аналізу почали використовуватися на рівні лінгвістики тексту. Одним із таких методів є порівняльний підхід до навчання читання і розуміння чужоземного тексту.

Контрастивне вивчення мов і використання його результатів у практиці викладання в межах лінгвометодики знаходить втілення у розгляді як одиниць збігу, так і одиниць невідповідності в іноземній і рідній мовах. Одиниці збігу, здебільшого, пов'язані з так званими мовними універсаліями, що охоплюють великі групи споріднених або різносистемних мов. Одиниці збігу виникають на всіх рівнях ієрархії мовних (і мовленнєвих) одиниць: фонетичному, морфологічному, лексичному, на рівні сполучення слів, синтаксичному, ідіоматичному (фразеологія), на рівні мовних реакцій на відповідні ситуативні екстралінгвістичні сигнали.

Одиниці невідповідності, що відтворюють відмінності на різних рівнях між іноземною та рідною мовами, вивчаються, насамперед, під час комплексного аналізу тексту.

Наведемо приклади одиниць невідповідності в англійській та українській мовах.

1. В українській мові довгота й короткість голосних не мають фонематичного значення, не слугують смислорозрізнявальним засобом. В англійській мові ця фонетична характеристика виконує відповідну смислорозрізнявальну функцію.

2. На морфологічному рівні невідповідність між англійською і українською мовами виявляється досить чітко: вся система словозмін іменника та дієслова в українській мові базується на відміні і дієвідміні, які мають складні форми. Відміну та дієвідміну в граматиці української мови можна порівняти з такими категоріями англійської граматики, як система прийменниково-іменникових сполучень (еквівалентів відмінків) та часових форм з використанням розгалуженої системи допоміжних дієслів (еквівалентів українських форм дієвідміни).

3. На рівні слова є також великі відмінності – структура формування українського слова різноманітніша, ніж англійського. В англійській мові в результаті змін, що відбулися в структурі слова під час його історичного розвитку, утворилась велика кількість односкладових слів і виник новий спосіб утворення слів – конверсія, чого немає в українській мові. Кількість багатозначних і омонімічних слів в англійській мові значно більша, ніж в українській.

4. Синтагматичний рівень містить велику кількість невідповідних елементів. Невідповідності спостерігаються у функціюванні неособових форм дієслова, які в англійській мові в межах простого речення утворюють конструкції, що є потенційними еквівалентами відповідних підрядних речень в українській мові. Чільне місце посідають відмінності в системі атрибутивних комплексів. Система атрибутивних зв'язків при контрастивному вивченні двох мов досліджена ще недостатньо.

5. Великі труднощі в розумінні відтінків значення пов'язані з порядком слів в англійській та українській мовах. В англійській мові через морфологічну неформленість слова порядок слів має граматичне значення і визначає таким чином синтаксичні зв'язки між елементами речення. В українській мові порядок слів таких функцій не виконує.

Категорія атрибутивності – це мовна універсалія, що посідає особливе місце в системі членів речення. Це пояснюється тим, що означення не має структурно-семантичної завершеності і не впливає на структуру речення загалом.

Однак означення має велике значення як текстоутворююча категорія, яка виконує функцію вторинної номінації антецеденту. Цей аспект атрибутивних зв'язків, пов'язаний з лінгвістикою тексту, заслуговує на увагу при аналізі тексту і навчанні читання.

Атрибутивні зв'язки виникають тільки під час синтаксичного протиставлення означення і слова, що означається. Вони утворюють атрибутивний комплекс, який може імпліцитно передавати широку палітру смислових відтінків.

Деякі лінгвісти (О. Мутт, Ч. Фріз, Ч. Гоккет) розуміють атрибутивність дуже широко. Наприклад, О. Мутт означенням називає залежний член речення, який визначає характерну особливість будь-якого предмета. Але такий підхід дуже часто розмиває кордони між членами речення і відмінності між типологічно різними мовами, що небажано з методичної точки зору.

Категорія атрибутивності в англійській мові має ряд специфічних рис, що визначаються загальними типологічними особливостями цієї мови як мови з аналітичною структурою на відміну від української мови як мови синтетичної.

Було виділено десять способів виразу атрибутивних зв'язків. Деякі з них належать до германо-слов'янських універсалій: сполучення прикметника з іменником; слова, що означаються, – з атрибутивним іменником у присвійному відмінку.

До одиниць невідповідності в межах атрибутивних зв'язків належать:

- сполучення іменника (ланцюга іменників) з іменником;
- сполучення іменника з постпозитивним прикметником або дієприкметником (Participle II) без залежних слів (the results obtained);
- сполучення іменника з постпозитивною прийменниковою групою (the books on sale);
- сполучення препозитивного іменника і дієприкметника (Participle I, II) з означуваним словом (a teacher-guided process);
- сполучення іменника з постпозитивним інфінітивом (a problem to be solved);
- сполучення головного речення з підрядним без з'єднувального сполучника (the paper (which) you spoke about);
- герундій у функції лівого означення (measuring instruments);
- означення, виражене прикладкою (calligraphy).

Одним із складних, а також маловивчених типів синтаксичних одиниць невідповідності між англійською й українською мовами є тип, пов'язаний з експліцитними та імпліцитними способами виразу синтаксичних значень у різних мовах.

1. Курилович Е. Проблема классификации надеждей: Очерки по лингвистике. М., 1962. 2. *The Inflectual Categories of Indo-European*. Heidelberg, 1968. 3. *Indo-European Metrical Studies.// Poetics*. London, 1962. 4. Васильев С.А. Синтез смысла при создании и понимании текста. К., 1988. 5. Newmark P. *Approaches to Translation*. London, 1988. 6. *Damen L. Culture Learning*. London, 1992.